

פג ע"א. המרת חצי פרס לביצים

חישוב שער הנפח

קב = 24 ביצים
 [עירובין] כיכר = 6 ביצים לריב"ב
 8 ביצים לר"ש
 [בית המנוגע] חצי כיכר = פרס
 [פסילת גוייה] חצי הפרס = 1.5 ביצים לריב"ב
 2 ביצים לר"ש
 [טומאת אוכלים] רבע הפרס = 3/4 ביצה לריב"ב
 ביצה לר"ש

המשנה נקטה ששיעור מוזן שתי סעודות לעירובין משוער ע"י פת שהינה לריב"ב בנפח רבע הקב (לאחר ניכוי העצים והאפיה), ולרבי שמעון שליש הקב. המשנה מוסיפה שיעורים נוספים בפת זו (כל תנא אליבא דשיתתו): "לבית המנוגע" – השהה זמן אכילת חצי מכיכר זו בבית מנוגע בצרעת נטמאים בגדיו (מהפסוק "וְהָאֲכַל פְּבַיִת יִכָּס אֶת פְּגָדָיו" נלמד בתורת כהנים שנטמא בגדיו בשיעור כדי אכילת סעודה, והוא כדי אכילת חצי כיכר). ו"פסילת הגוייה" – נטמא האוכל אוכל טמא בשיעור רבע מכיכר זו, ונאסר האדם באכילת תרומה עד שיטבול.

האמוראים הלכו בשיטת רבי שמעון וקבעו שפת לשיעורים הינה שליש קב, ממילא שוויה 8 ביצים (קב = 24 ביצים), רק נחלקו באיזה ביצים לשער זאת: ביצים שוחקות (גדולות), בינוניות או קטנות.

ברייתא

וחצי חצי חציה (שמינית של כיכר זו, ושיעורה: לריב"ב 3/4 ביצה (6 ביצים שיש ברבע קב * 1/8), לר"ש ביצה (8 ביצים שיש בשליש קב * 1/8)) לטמא טומאת אוכלין (אוכל טמא שנגע באוכל טהור מטמאו).

ברייתא

כמה שיעור חצי פרס ("פרס" לשון "פרוסה", שוויו לחצי כיכר, ו"חצי פרס" שווה לרבע כיכר. ושיעור חצי הפרס שווה 2 ביצים, אליבא דרבי שמעון. וזהו שיעור "פסילת גוייה"? שתי ביצים (בינוניות) חסר קמעא דברי רבי יהודה (שיעורו בביצים קטנות). רבי יוסי אומר: שתי ביצים שוחקות. שיער רבי שתי ביצים (קטנות) ועוד (ראה פירושו להלן). כמה "ועוד" אחד מעשרים בביצה (או תוספת עשירית הביצה לשתי הביצים יחד).

ברייתא

[לעניין שיעור טומאת אוכלים, ששיעורה 1/8 כיכר, ואליבא דר"ש שוויה ביצה אחת] רבי נתן ורבי דוסא אמרו: כביצה שאמרו כמה וכקליפתה, וחכמים אומרים: כמה בלא קליפתה.

חכמים

[לעניין הברייתא שהביאה שלוש דעות בשיעור "חצי הפרס"] אמר רפרם בר פפא בשם רב חסדא: זו דברי רבי יהודה ורבי יוסי, אבל חכמים אומרים (שיעור "חצי פרס"): כביצה ומחצה שוחקות.

מדוע במשנתנו לא הופיע שיעור זה של הברייתא 1/8 כיכר לטמא טומאת אוכלין (מתבקש שלאחר שנתה המשנה: שלם, חצי, רבע. תגיד גם שמינית)?

המשנה אמרה חציו של "סעודת עירובין" הינו שיעור "בית המנוגע", וחציו של "בית המנוגע" הינו שיעור "פסילת גוייה". אך שיעור "פסילת גוייה" לא שווה בדיוק לשתי ביצים, וממילא אין בחציו "טומאת אוכלים" (שיעור ביצה בדיוק. במילים אחרות, אם נחשב את "טומאת אוכלים" ע"פ החישוב שעשינו ב"פסילת גוייה" ע"י חילוק בחצי, השיעורים בין שתי הברייתות לא ייצאו זהים. לעומת חכמים בברייתא השנייה ששיעורו בביצה קטנה, בברייתא הראשונה: רבי יהודה: כמעט ביצה בינונית. רבי יוסי: ביצה שוחקת. רבי: ביצה קטנה ועוד (1/20 הביצה).

חצי פרס (רבע כיכר)	
ביצה קטנה	ביצה קטנה
כמעט ביצה בינונית שלמה	ביצה בינונית
ביצה שוחקת	ביצה שוחקת
ועוד	ביצה קטנה
	ביצה קטנה

בהור"א שיעור ל"פסילת גוייה":
 רבי יהודה:
 רבי יוסי:
 רבי:
 שיעור חכמים ל"טומאת אוכלים":

מיהם "החכמים" שמזכיר רפרם?

זהו רבי יוחנן בן ברוקה, שלפי שיטתו משערים בכיכר של רבע הקב, ממילא שוויו הכיכר לשיעורים הינו 6 ביצים (6 = 1/4 רבע קב * 24 ביצים בקב). ו"חצי פרס" שווה לרבע מ6 ביצים, ששווה לביצה וחצי (1.5 = 6 ביצים * 1/4 רבע כיכר).

פשיטא! מה החידוש שלדעת ריב"ב "חצי כיכר" שווה לביצה וחצי?

רב חסדא השמיענו שרבי יוחנן בן ברוקה שיער את מניינו בביצים שוחקות (ולא כפי שראינו לעיל בביצים קטנות).